

ABONAMENTELE

Pentru Sibiu:

1 lună 85 cr., 1/4 an 2 fl. 50 cr., 1/2 an 5 fl., 1 an 10 fl.

Pentru ducerea la casă cu 15 cr. pe lună mai mult.

Pentru monarhie:

1 lună 1 fl. 20 cr., 1/4 an 3 fl. 50 cr., 1/2 an 7 fl. 1 an 14 fl.

Pentru România și străinătate:

1/4 an 10 franci, 1/2 an 20 franci, 1 an 40 franci.

Abonamentele se fac numai plătindu-se înainte.

TRIBUNA

Apare în fiecare zi de lucru

INSERTIUNILE

Un șir garmond prima dată 7 cr., a doua oară 6 cr., a treia oară 5 cr.; și timbru de 30 cr.

Redacția: Str. Ierniș 11. — Administrația: Str. Căminăriei 3.

Se prenumără și la poște și la librării.

În Bucuresci

primesce abonamente D. C. Pascu, Str. Lipscani 35.

Epistole nefrancate se refuză. — Manuscripte nu se înapoiază.

Un număr costă 5 cruceri v. a. sau 15 bani rom.

Abonament lunar

pentru Septembrie st. v.

— cu prețurile din capul foi —
invită

Administrațiunea ziarului „TRIBUNA”.

Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român.

(n.) În 27 August a anului curent „Asociațiunea transilvană” și-a ținut la Făgăraș a douăzeci și opta adunare generală. Ținem de o datorință a noastră, a examina pe baza raporturilor publicate activitatea și starea societății în anul expirat. Toți Românii și mai ales cei din Ardeal poartă un viu interes de această societate, care este una dintre cele mai bune creațiuni ale poporului nostru.

Se scie îndeobște, că „Asociațiunea” nici-când n'a excelat prin o activitate deosebită pe terenul vast, care și-l-a ales. Puteri de fonduri suficient de lămurite și de puteri de lucru au împiedecat societatea a lua un avânt în lucrarea sa. „Pentru literatura română” „Asociațiunea” n'a făcut în acesti 28 de ani aproape nimic, ear' „pentru cultura poporului român” a făcut foarte puțin. Meritele „Asociațiunii” sînt a se căuta mai ales pe terenul social, unde adunările ei generale ambulante au avut o înfruntare binefăcătoare.

În fața acestor stări faptice noi nici de astădată nu vom să desăvurăm asociațiunii în mijlocul poporului nostru, ci ne mărginim a examina numai mersul ei pe calea, care e însăși și-a croit-o. În deosebi ne interesează cestiunea, dacă „Asociațiunea” merge înainte sau înapoi, dacă ea se menține încă la nivelul, la care se înalță până aci.

Două lucruri sînt, care ne împing a pune această cestiune. Ambele aceste lucruri rezultă din rapoartele publicate de comitet pe ocaziunea adunării generale ultime. Ni-se arată adăcă în cele raporturi, că numărul membrilor, care solvesc taxele regulat a scăzut în mod însemnat. Din acest fapt rezultă, că „Asociațiunea” nu mai este în același mod spriginită de Români ca mai înainte. Dacă e așa, și nu mai poate fi nici o îndoială despre aceasta, căci chiar comitetul societății ne-o arată, atunci trebuie să ne tragem seama cu această împrejurare destul de serioasă.

Al doilea lucru, care ne-a atras în deosebi atențiunea este starea financiară a societății. În privința acestor comitet află de bine a fi mai rezervat în publicațiile sale și a nu prezenta publicului strîmtorirea la care el a ajuns cu mijloacele bănești. Noi nu înțelegem această tactică. „Asociațiunea” nu este o bancă, care să fie judecată după bilanțurile ei publicate, mai mult sau mai puțin favorabile, ci este o societate culturală. În primare, mai ales în afacerile ei financiare, trebuie vorbit foarte lămurit.

Scădemîntul în numărul membrilor poate să fie produs prin două cauze. Sau că poporul nostru s'arăcească și numărul acelor, care pot plăti câte 5 fl. la an pentru un scop cultural se face tot mai mic; sau că nivelul de inteligență la poporul nostru se ridică și numărul acelor care țin, ca scopul „Asociațiunii” nu corespunde scopurilor ei se face tot mai mare; și acestia îi detrag ei spriginul lor material. Nu va trage nimenea la îndoială, că s'arăcia contribuie și ea la scădemîntul membrilor „Asociațiunii”, dar' totdeauna trebuie se recunoaștem, că comitetul a contribuit el însuși prin atitudinea sa nechibzuită în cei din urmă ani, la răceala și înstrăinarea unei părți a publicului românesc de „Asociațiune”. Cine a urmărit cu destulă atențiune și neapărat a făcut aceste observații, înfrîntă din mijloacele „Asociațiunii” și ale publicului românesc, poate ușor se tragă concluziunea, că asemenea lucruri nu se pot face fără a produce amărăciuni.

Nemulțumirile trebuiau să fie cu atât mai mari și mai adînci, cu cât oricine s'a convins în urmă, că toată lupta purtată cu atîta vehemență nu avea nimic a face cu scopurile culturale, nici ale „Asociațiunii”, nici ale școlii de fete. Acela, care își deschide punga sa ușoară pentru a da din pușinul ce-l are ceva pentru scopuri generale, vrea să fie înălțat prin entuziasmul ce-l inspiră o cauză bună și dreaptă, dar' nu disgestat prin amărăciuni.

Scădemîntul numărului membrilor se explică deci în mod foarte firesc și este o dovadă destul de convingătoare, că publicul nu mai sprijinesce societatea în aceeași măsură ca până aci.

Înfrîntarea școlii de fete a pretins mari jertfe bănești dela „Asociațiune” și dela public. „Asociațiunea” a băgat mîna pînă în fundul sacului, a apelat cu destulă îndrăzneală la public pentru contribuiri și abia au putut acoperi nemuneratele trebuiri ale acestui institut de învățămînt. Pe nimeni nu putea deci să-l prindă mirarea, dacă comitetul venia înaintea adunării generale cu faptul, că casset

„Asociațiunii” sînt goale, și mijloacele ei bănești secat. Comitetul însă vine să ne spună, că cu sfîrșitul anului 1888 dispunea comitetul de o avere activă de 110.352 fl. 60 cr. și ne prezintă un budget pe anul 1890, care se încheie cu un prisos de 3551 fl. 91 cr. la venite. Din aceste cifre ar rezulta, că „Asociațiunea” stă astăzi în privința financiară mai bine ca ori-cînd, și este mai puțin avisată la spriginul publicului. Însă o asemenea mai deapropo a bilanțului și a budgetului ne convinge în curînd, că cifrele sînt astfel grupate, ca să acopere miseria financiară, care există în faptă. — În averea activă este cuprinsă suma de 63.826 fl. 45 cr. drept echivalent al edificiului școlii de fete; este cuprinsă suma de 9487 fl. 32 cr. drept echivalent a mobililor. Aceste echivalente în suma totală de 73.313 fl. 77 cr. corespund sumelor ce s'au cheltuit pentru zidirea și mobilarea școlii, dar' din punct de vedere financiar ele formează un capital mort, care nu aduce nici un crucer venit în bani.

Detragînd acest capital mort din suma averii active, ne rămîne un capital fructifer numai de 37.038 fl. 83 cr., cu care avem să socotim. Dar' și această sumă mai trebuie redusă, din cauză, că realitatea din Sibiu a „Asociațiunii” este îndusă în bilanț cu un echivalent, care nu corespunde nici-decît cu valoarea ei. Realitatea a costat pe „Asociațiune” 41.917 fl. 17 cr., dar' nimeni nu poate prețui valoarea ei la această sumă, ci va trebui să scadă al puțin 6—7000 fl.

Astfel ajungem la un capital real, despre care dispune „Asociațiunea”, de cel mult 30.000 fl.

A prevedea pe baza acestei cifre un budget, la care se recere anual pentru administrațiunea societății 1550 fl., pentru susținerea școlii 2000 fl., pentru spesele cu realitățile 450 fl., este un lucru cam anevoios, chiar dacă spriginul publicului ar crește și nu ar scădea precum ni-se spune.

Dar' comitetul în optimismul său prelîngă aceste ignorațe încă cu deservire un lucru, care un bun administrator trebuie să-l considere în prima linie. În budget adăcă nu găsim nici o pozițiune care ar prevedea a mortificațiunea datoririilor, ce le-au contrasat comitetul în suma de 12.628 fl. 64 cr. De unde să se plătească camele și cuotele de amortisațiune după acele datoriri? Numai camele cu 6% după acel capital reprezintă considerabilă sumă de 726 fl. 87 cr. anual. Să-măd toate aceste spese neevitabile, fără cota de amortisațiune, comitetul

are să îngrijească pentru acoperirea de 5326 fl. 87 cr. anual. Venitul averii, după-cum îl budgetează comitetul însuși, este 1807 fl. 90 cr. Dacă luăm cazul cel mai favorabil, că toți membrii de astăzi își vor plăti taxele de 5 fl., rezultă un venit dela membri (294) de 1470 fl. Prin urmare un venit total de 3277 fl. 90 cr. Venitul real dar' nu ajunge nici cifra, care rezultă din budgetul comitetului drept prisos, și, ceea-ce e mai trist, nu ajunge pentru acoperirea trebuințelor ordinare neevitabile. Dar' dacă acei 2000 fl. proiectați drept subvențiune anuală pentru școala de fete nu vor ajunge, precum n'a ajuns în nici un an? Dar' dacă nu toți membrii vor plăti taxele lor, precum au făcut în toți anii? Toate aceste și asemenea întrebări, precum și întreaga situațiune gravă a budgetului, comitetul le desleagă într'un mod foarte ușor. Fără multă bătaie de cap se introduce între venit un venit „extraordinar” de 1000 fl. și suma de 3000 fl. drept „colectă”.

Dacă venitele ordinare sînt supuse oscilațiunii, cu atât mai mult vor fi supuse cele extraordinare, ear' „colecta”, cu toate presiunile ce se fac spre realizarea ei, nu s'au urcat nici în anul expirat la suma de 3000 fl. Și chiar dacă ar intra aceste venit foarte extraordinare, am ar trebui să aibă mențiunea, a emortisa datoririile și nu a acoperi trebuințele ordinare.

Prin aceste expuneri credem a fi lămurat adăstul situațiunii financiare serioasă a „Asociațiunii”. Comitetul va trebui să-și pună toate silințele pentru a aduce un echilibru real în budget. Noi nu ne vom supăra, dacă nici pînă la anul comitetul nu va termina biografiile și portretele „conducătorilor” „Asociațiunii”, dacă va lăsa la o parte noua arondare a filialelor și alte „cestiuni importante”. Vom fi foarte satisfăcuți, cînd comitetul va să se rezolve cea mai arătoare cestiune, cestiunea financiară.

Adunarea generală dela Făgăraș a mai încărcat budgetul cu 1000 fl. pentru tipărirea de cărți pentru popor. Nu ne pronunțăm în meritul acestei afaceri din simplul motiv, că nu vedem posibilitatea a pute suporta budgetul și această sarcină.

Poate nici-odată în cei 28 ani ai vieții sale, „Asociațiunea” n'a fost în asemenea mod avisată la spriginul tuturor, ca acum. „Conducătorii” „Asociațiunii” ar lucra deci în interesul bine înțeles al societății, dacă prin faptele lor n'ar contribui a înstrăina de „Asociațiune” și mai mulți decît a înstrăinat.

REVISTĂ POLITICĂ.

Sibiu, 31 August st. v.

Cele două porunci ale Rusiei.

Țiarului „Die Presse” din Viena și-se împărtășește, că în România, Bulgaria și S'erbă se colportează pamflete cu masele sub titlul „Dece porunci ale Rusiei”, în care războiul în contra Austro-Ungariei se prezintă ca inevitabil.

Aceste două porunci s'au publicat în mai multe orașuri și unguresci și ni-se pare, că tocmai „Deutsches Volksblatt” din Viena a fost cel dintîiu, care le-a reproduș. Pentru-că se vadă și publicul nostru estior, că de îndrăznește și obraznice sînt planurile Rusiei, lăsam și noi să urmeze cele „dece porunci” reproduce deja chiar de organe de publicitate maghiare: I. Propaganda catolică, pe care o face Austria cu spriginul Vaticanului, pentru de a înstrăina popoarele balcanice decătă Rusia și decătă biserica ortodoxă, și-lece pe Rusia de a fi gata în contra Austriei; II. Un războiu cu Austria, care e numai o cestiune de timp, nu poate să termine cu succese de jumătate. Rusia nu se poate mulțumi, că numai Galiciă-rusească să fie împreună cu Rusia, ear' teritoriile s'erbesci și românesci se rămîni în Austria. Spre a opri cestiunea din Peninsula-Balcenică și spre a o împedea a mai face politică anti-rusească, Austria trebuie sălă; III. Se redăc România: Ardealul, Bănatul, restul de districte din Nord și Bucovina-de-sud; IV. S'erbă: Bosnia, confiniile-militare, Slavonia, Bačka și Boche di Cantaro; V. Actuaia dinastie înstrăinată din România va fi înălțurată și substituită prin o dinastie ortodoxă după placul Rusiei; VI. Tronul s'erbesc il va ocupa Nichita din Montenegro; VII. Toate statele balcanice, Grecia, S'erbă, România și Bulgaria trebuie să se aducă în cele mai intime relațiuni cu Rusia, și anume prin aceea, că trupele singuraticelor state vor avă se joare pentru împăratul Rusiei; VIII. Biserica greco-ortodoxă din Peninsula-Balcenică va fi pusă sub scutul împăratului rusec. În fiecare an se va convoca la Constantinopol un sinod al bisericilor orientale. IX. Misionarii romano-catolici și protestanți vor fi înălțurați de Peninsula-Balcenică, de-odată cu episcopii lor. Ori-cărei alte propagande între popoarele ortodoxe-orientale trebuie să se facă odată capet. Sinodul rusec a luat sfînta inițiativă, de a împăca biserica bulgară cu toate bisericile orientale.

FOIȚA „TRIBUNEI”

Idealul în artă.

De H. Taine.

Traducere de Vasile Valda.

(Urmare din Nr. 197.)

§. 2.

Gradul de favorabilitate al trăsurilor caracteristice.

Trăsurile caracteristice pot fi alăturare încă și din alt punct de vedere; punctul acesta de vedere este acela al puterilor naturale, astfel trăsurile caracteristice pot fi clasificate în două chipuri: puterea poate fi considerată după felul raportului, în care stă pusă cu o altă putere, sau cu sine însăși. Ea este mai puternică în raportul cu alte puteri, cînd resistă acelor și și-le supune sieși. În raportul cu sine puterea este mai puternică atunci, cînd activitatea sa cădețoare în afară de sine nu este ducătoare la perire, ci tinde la crescerea și sporirea sa proprie. Deci pentru ori-care trăsură caracteristică sînt două măsuri, de vreme-ce ea este supusă la două încercări, la aceea a efectului provenit din alte puteri și la aceea provenită din efectul interiorului propriu.

În scrutarea de mai înainte dovedisem încercarea dintîiu, arătasem gradul mai mult, sau mai puțin superior, ce caracterul ocupă, după felul statorniciei sale și dovedisem, că caracterul, după gradul său de putere este triumfător din războiul purtat împotriva facto-

rilor supercramatori. În o altă scrutare vom arăta încercarea a doua și gradul mai mult sau puțin înalt ce trăsura caracteristică ocupă, cînd lăsată ea de ea, tinde înspre nimicirea, sau dezvoltarea sa proprie, prin sdobirea sau dezvoltarea individului, ori grupului său de aparține. În cazul dintîiu treaptă de treaptă ne scoborisem pînă la acele puteri elementare ce alcătuiesc principiul naturii și D-Voastre vedă răi înrudirea dintre artă și sciință. Acum treaptă de treaptă ne vom sul pînă la formele superioare ce alcătuiesc țința naturii și D-Voastre veți vedă înrudirea dintre artă și moralitate. Studiassm în cele de mai înainte trăsurile caracteristice din punctul de vedere al importanței, acum o se le examinăm din punctul de privire al favorabilității.

I.

Începem cu omul moral și cu arta ce are drept subiect pe omul moral. Este la vederea tuturor, că trăsurile caracteristice ale omului sînt mult puțin morale, imorale și mestecate. Di de și experiam, că unii indiviți, unele societăți înfloresc, sporesc în putere, ori decăd, se sting, pier de tot; dacă ne dăm stăruință a scruta cauzele căderii, vedem, că ea întodeauna provine din vre-un defect al organismului întreg, din ducerea la extrem a cutărilor porniri, din vre-o neproporțiune a situației sau a capabilității, precum drept basă la prosperitatea ori-cărei societăți și individ este statornicia, echilibrul lăuntric, moderarea

cărei poște, ori energia căutării facultăți. În ritul repede curgător al vieții, caracterate se asemănă cu un fel de cumpene, ce ca nise aparate acuatice, acui ne cufundă, acui ne ridică la suprafața apei. În chipul acesta ni-se imbie o nouă scară. Treptăciunea acestor se face după-cum ele sînt mai mult, sau mai puțin stricăcioase, salutare, după măsura stricăciunii, sau a binefacerii ce ele pun la cele în viață, dărîmînd, ori dînd nouă viață.

Vorba este de susținerea vieții; viața pentru individ are două direcțiuni: el sau cunoaște, sau voese; aci zace cauza, pentru-ce noi distingem în om două puteri de căpetenie, mintea și voința. Din cele două rezultă, că trăsurile caracteristice ale voinții și rațiunii, menirea cărora este a ne ajuta în lucrare și cunoaștere, sînt folositoare, ear' lipsa lor este stricăcioasă. La erudit și filosof ori-ce fel de ipoteză prin observarea, aducerea aminte de cele mai neînsemnate amănunte, prin descoperirea în grabă a legilor deobște și prin cumînția conșciențioasă este supusă controlării unei justificări sistematice și bine aplicate. Bărbatul de stat și negătorul posedă singul de bună cumpănire; este mereu deștept, sigur și cuminte, scie să-și întocmească treble cu spirit lăuțor de seamă la împregiurările schimbate, are instinctul de a sci ține în echilibru puterile din afară cu cele ce îl intrunesc, este înzestrat cu un fel de putere inventivă pentru lucrurile practice, scie să distingă cu multă fineță posibilul dintre real. Acest spirit în

opurile de artă se manifestează ca pătrundere fină, ca simpatie unduloasă, ca reproducțiune nemijlocită, interioară a obiectului și ca complex original și momentan al trăsurilor caracteristice al felului spontanului de aramoni ce alcătuiesc preajma obiectului. D-voastră o să întâlniți în ori care op spiritual grupul dispozițiilor menite a tălculi toate aceste. Ele sînt pentru om ca atare puteri conducătoare la scop și este la vedea, că una ca una în cercul propriu sînt binefăcătoare; schimbându-se însă, sau insuficient fiind, ori lipsind din capul locului, vegetarea, miseria le ia locul. Tocmai pe tocmai voința încă este o putere și considerată în sine este bună.

Statornicia într-un determinarea de sine ne pune pe toți în uimire, ea resistă atacurilor crâncene ale durerii fizice, torturilor îndelungate ale durerilor moralcesci, confusiei grabnice provenite din sguduirea eului întreg, ațîțării adimenirilor, încercărilor, care prin forță și durere, prin frîngerea spiritului, și prin slăbirea din cale afară a trupului tind a o strivi.

Ori-care să fie motivul, extasul martirilor, convingerea stoicilor, nesimțiciunea s'elbaticilor, tenacitatea înăscută, sumeția însușită, în todeauna frumoasă este, ba, nu numai cele ale înțelegerii, senitatea, ingeniuul, spiritul, mintea, bun-tactul, viclenia, ci și factorii voinței, cum vitejia, inițiativa, lucrarea, statornicia, flegma sînt părți întregitoare ale omului ideal. Noi acum stăruim a le cons-

trul într'un întreg, ele fiind însușirile caracterelor binefăcătoare, delinate mai la deal.

Să examinăm dar' omul ideal pe acest teren! Ce fel de dispozițiune face salutară viața individului pentru societatea în mijlocul căreia trăește? Cunoaștem mijloacele interioare, care pentru el sînt de folos aducătoare, acum se scrutăm acel instinct lăuntric, în virtutea căruia el devine folositor și pentru cei-ce îi alcătuiesc împrejurarea.

Omul posedă abia un instinct de felul acesta, consistă în puterea de a iubi a omului; a iubi este: a-și defige de țință fericirea altuia, a se pune în serviciul acestui scop, a-și aduce întreaga viață drept jertfă întru ajungerea acestui dor mare. Iubirea este dintre toate trăsurile caracteristice cea mai salutară; în scara ce o să dăm, ea ocupă locul cel mai înalt.

Ba, ori-cum ea să se manifesteze, fie sub forma generosității, umanității, dragăției, amabilității, ori ivească-se ca icoana bunătații înăscute, privelisea ei ne încântă întotdeauna; fie ori-care subiectul ei, amorul propriu dis, sentimentele felurite ale frații casnice, relația dintre părinți și fii, dintre vâș și surori, ori prieteneșugul intim, încrederea deplină, credința împrumutată dintre doi inși, — ea, ba, și preste voo ne atrage simpatia, cu cât ea este mai frumoasă; favorabilitatea acestui caracter este egală cu mărimea grupului, căruia îi aparține. Aci zace cauza, pentru-ce în

Ce voese Rusia? Nimic alta, decât egemonia în Orient. Credem însă, că va mai curge încă multă apă pe Dunăre, până se vor pute realiza aceste planuri ale Rusiei.

Situația pe insula Creta.

„Pol. Korr.“ publică în traducere textul unui raport telegrafic, pe care guvernorul general din Creta, Șakir-Pașa, l-a adresat marelui-visor cu data de 2 Septembrie, despre situația pe insula Creta. Raportul spune în esență următoarele:

Situația s'a liniștit în părțile dela Menofats, în Rethymo domnesce liniște deplină și nu s'a ivit nici un fel de incident. Generalul de diviziune Ibrahim-Pașa a sosit la 1 l. c. fără nici-un incident în satul Fidano din districtul Selena; mergând într-ocolo nu s'a întâlnit cu-nici un singur om înarmat. Ibrahim-Pașa sfătușce atât poporațiunea mohamedană, cât și cea creștină, ca să intre în locuințele părăsite, pe care nise creștini ce se aflau în fugă și-a petrecut cu detașamente de trupe în locuințele lor. Poporațiunea musulmană din Baliohora, Sithia și Gera-Petra începe deasemenea a se reîntoarce la locuințele părăsite. O altă depeșă a lui Șakir-Pașa spune, că locuitorii din Selena, într-o petițiune scrisă de 112 persoane, joară credință Sultanului și declară, că se vor reîntoarce sub scutul armatei imperiale.

Raporturile dintre Serbia și Bulgaria.

„Narodni Dnevnik“ din Serbia publică un articol, în care se arată asupra regretabilei împregiurări, că raporturile amicale dintre Serbia și Bulgaria, cu toate-că cea dintâi, după pozițiunea ei geografică, ar fi avisată la un raport de prietenie cu poporul bulgar, au suferit o sdruncinare prin constelațiune nefericită. După părerea acelei foi, ar fi deci o operă mulțumitoare, de a aspira la o alianță intimă cu poporul românesc. „Această alianță“, se dice în articol, „ar fi primul pas pentru realizarea ideii de solidaritate a statelor din Balcani, deoarece-ce interesele Serbiei și ale României nu colidează nicăiri, ba din contră în multe privințe sunt chiar identice“.

Cestiuni școlare.

Dare de seamă asupra „Geografiei pentru școalele populare române, lucrată de D. Făgărășan și S. Moldovan, profesori“, ținută în adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor români greco-orientali din districtul Sibiuului“.

I.

Metoda învechită de a tracta învățământul geografic cu definițiuni în școalele populare e o metodă din cele mai greșite; această aserțiune se poate aplica la toate obiectele, ce au a se tracta în școalele populare.

O greșeală aceasta, care a preocupat timp îndelungat pe autorii cărțicelor menite pentru învățământul popular, care voină a compune o cărțică bunăoară „Geografia pentru

școalele populare“ sau făcut din un manual voluminos menit pentru școalele medii (gimnasiu) un extras din acela, ca să fie de un cuprins mai puțin voluminos, și extragerea aceasta s'a făcut prin definițiuni, care precă sunt de grele, pe atât de nepricepătoare pentru mintea și cercul de cunoștințe al elevilor.

De aci inconvenientul, că dăm preste elevi prin clasele medii lipsiți cu totul tot de cunoștințele elementare, cunoștințe, care au să formeze baza pentru obiectele de învățământ în școalele superioare; și dacă vom căuta de unde vine acest rău, fără de a mai cerceta mult, vom constata, că respectivul elev a fost rău introdus, prin un metod greșit în acel obiect, încă pe timpul când a parcurs școalele populare.

Nu i-s'a făcut destulă intuițiune elevului în școala populară, elementele care au să formeze baza nu i-s'a întipărit pe destul și cu acest rău are să întâmpine cele mai mari greutăți din respectivul obiect de învățământ.

Din experiență știu, am văzut elevi prin gimnasiu, care aveau să învețe studiul geografic în legătură cu istoria despre diferitele continente ale universului; deoarece-acele elev a fost lipsit în școalele populare de intuițiunea necesară în geografie, nu i-s'a făcut, prin urmare nu a făcut nici el intuitiv mapa școlii, comunei etc. pe tablăta lui, când i-se puneau mapa în gimnasiu, pe care avea să arete părțile constitutive ale vre-unui continent, pe care în teorie din manualul lui geografic îl recita fără eroare, pentru el aceea mapă era *terra incognita*, ba ce e mai mult, spre surprinderea noastră, i-se dedea ajutor din partea profesorului, îndigându-l după regiuni, ca să afle mai ușor țeara, riul, muntele sau orașul despre care se tracta, cu toate acestea, ajutoare respectivul elev nu afla; nu pentru-că nu se scia orienta, îi lipsea cunoștințele elementare despre regiuni: Răsărit Ost etc; era lipsit acel elev de cunoștințele elementare pe care ar fi trebuit intuitiv să și-le însușească încă în primii ani ai școlii populare. Aceasta pentru acei preocupați, care țin încă la în-căpăținatul principiu: pentru-ce atâta perdere de timp cu intuițiunea în detrimentul învățământului?

Recunoscut însă aji, chiar și de aceia care nu sunt învățători, principiul pedagogic statorit și adevărit nu de aceia, care se ocupă numai cu statorirea de principii, ci de aceia care sunt în nemijlocită atingere cu micii prunci ai școlii populare: că prin intuițiune și numai prin aceea putem pune o basă solidă ori-cărui obiect de învățământ; această cale va trebui să o urmăim cu deosebire la învățarea geografiei în școalele populare.

Pentru-ce să se înceapă învățământul geografic cu definițiuni, că ce e geografia? Cum se împarte universul? Și apoi îndată cu continentul Europei, țările, riurile, munții, clima, produsele și numai în urmă dacă mai rămâne timp să mai amintesc ceva și despre ținutul în care ne aflăm și noi, bunăoară despre ținutul transilvan, era' ne mai permițând timpul rămânem și fără de cunoștința aceluia.

De comuna natală, stradele, edificiile mai însemnate, confesiunile și națiunile conlocuitoare, meseriile reprezentate, societățile existente, despre hotarele, dealurile, munții din apropiere nici vorbă nu se face; da, pentru-că acelea să presupun de știute, deoarece-ce sunt mai în apropiere decât munții Ural, care despart Europa de Asia.

Din întâmplare însă, pe teritoriul comunei unde se tractează geografia în școala populară se afle mine de aur sau de argint, aramă, fer, cărbuni de peatră sau sare etc., pe câmpul ei cu renume istoric a fost o luptă memorabilă ori în munții din apropiere e o peșteră însemnată, unde vin străini din depărtare să o cerceteze, ear' în apropierea peșterii e un iezir din care izvoresce riul comunei respective, asupra acestor lucruri miraculoase și memorabile nu i-se atrage atențiunea elevului.

Ce excursiuni plăcute însă nu s'ar pute face cu elevii până la acele locuri și fără vre-o greutate; cu ocaziunea acestor excursiuni cât de bine nu s'ar pute face intuiți cu elevii și câte prelegeri interesante nu s'ar ține despre lucrurile vădute.

Aceste însă nu se fac.

Deci, cum vei face învățătorule, ca să nu-i vie un lucru miraculos și nepriceput micuțului elev, când îi vorbești despre minele bunăoară din Galiția.

Știu, am auzit și vădut tractându-se într-o școală populară din apropierea Oanei-Sibiului, despre minele din Galiția, și întrebă copilul care rețita pe acelea, se spună vre-o mină de unde se scoate sare mai în apropiere; răspunsul a fost: despre acelea n'am învățat; întrebă însă acel copil, că nu cumva a fost vre-odată la Ocna, răspunsul a fost, da, — întrebă mai departe, ce a făcut acolo, am adus sare cu tata și tot băiatul a continuat, că, fiind o țit frumoasă de vară ne-am scăldat în nise lacuri, care erau umplute cu apă sărată. În acest dialog s'au amestecat și alți elevi, care încă spuneau, că au vădut și ei Ocna, un alt elev, căruia i-s'a deșteptat curiositatea ne asigura, că și el va însoți pe tatăl-seu la Ocna, îndată-ce acesta va pleca se aducă sare.

Prea natural deci, că mai curând li-se va da acelor elevi ocaziune de a cerceta băile dela Ocna-Sibiului, decât cele dela Wieliczka din Galiția și prin urmare tot atât de natural se poate face cunoșcută noțiunea despre mine (băi) elevilor, și aceasta în legătură cu cele vădute la Ocna-Sibiului, decât cu cele din Galiția.

Se tractează mai departe de muntele vomitor de foc Vesuv, care se află în Italia; în apropierea comunei în munții mărginași se află însă o peșteră mare, din care, spun sătenii, că ar fi ieșit odată foc și pucioasă; oare în legătură cu aceea peșteră nu s'ar pute face o noțiune mai clară despre Vesuvul din provincia Campania a Italiei, sau în legătură cu minele de var, fer, aramă, argint sau aur, care se vor afla în apropierea comunei, așa, că la toată întâmplarea elevii să și-le închipe ca-și-când l'ar vedă.

Se tractează cu elevii insula Anglia, și tu învățătorule, nu te ai dus cu elevii la riul din comuna lor natală, să-i areți insula (ostrovul) format în mijlocul riului, unde e un teritor cu case locuite de oameni, care se și numesc de săteni ostroveni, deoarece-ce și locuiesc în ostrov sau insulă.

Trebuie să constatez, repet încă odată, dacă vom tracta geografia în modul amintit și cu împregiurarea comunei natale, cu momentositățile ei nu îi vom face cunoșcuti, miraculos lucru le va veni micuțului elev, vorbindu-le de minele dela Wieliczka, de vomitorul Vesuv, de insula Anglia etc.; despre lucruri, pe care ei nu și-le pot închipi.

(Va urma.)

CRONICĂ.

Supul festiv în onoarea dlui Ioan Slavici, după-cum s'a fost anunțat, a avut loc aseară în saloanele din etajul prim al restaurațiunii Pankiewitz. La această festivitate amicală au luat parte preste 50 persoane, doamne și domni, din Sibiu și diferite părți ale țării. Seara a fost de caracterul cel mai cordial, meserii inimă și însuflețit, cum sunt toți oamenii de inimă când vîd în mijlocul lor pe un amic scump, care multă vreme nu l'au vădut, multă vreme l'au lipsit. Se înțelege, că n'au lipsit nici obiceiurile toaste, care însă n'au avut caracter oficial, ci au fost manifestări de bucurie și încredere a prietenilor de aceeași principii și aceeași convingeri. Dela mulți amici ai d-sale, care n'au putut veni să asiste la această festivitate, dl Slavici a primit pe cale telegrafică felicitări.

*

Sciri militare. În „Verordnungsblatt“ aflăm, că Dr. Daniil Lupini, locuitor de medic asistent de rezervă, e numit dela 1 Septembrie a. c. de medic asistent în rezervă la spitalul de garnisoană Nr. 22 în Sibiu. Căpitanul de clasa a II-a Paul Costanu dela regimentul de infanterie Nr. 2 a trecut în aceeași calitate la infanteria r. u. de honveți.

*

Capelani militari. Cu ziua de 15 Septembrie se concede depunerea șargei de capelani castrensi, — cum aflăm în „Verordnungsblatt“, — următorilor preoți: Nicolae Aron, Iosif Karl, Ioan Mănoiu, Ioan Manta, Ioan Medieșanu, Ioan Moșoiu și Alexie Staicu, toți aparținători cercului de întregire Nr. 31.

*

Schimbări în generalitate. „Reichswerhr“ află, că se vor face următoarele numiri și permutări în comendele mai înalte ale armatei comune: Generalul de artilerie baron König va fi numit în mod definitiv inspector general de infanterie. Loc. mar. conte Uexküll-Gyllenband va fi numit inspector general de cavalerie. Loc. mar. Arhiducele Frideric va fi înaintat la comanda corpului de armată 5 din Pojon, loc. mar. conte Grünne va primi comanda corpului de armată din Praga, gen. de art. baron Schönfeld va fi permutat la corpul de armată din Viena, Arhiducele Ioan va fi numit comandant al corpului de armată din Graz, ear' loc. mar. prințul Croy va fi numit comandant al corpului de armată din Josefstadt.

*

Adunarea generală a societății pentru crearea fondului de teatru român se va ține în orașul Caransebeș la 17/29 și 18/30 Septembrie 1889 după programul alăturat: I. Sâmbătă în 16/28 Septembrie. 1. Primirea prezidențiului adunării generale și eventual oaspeților la gară, la oarele 2 după amiază. II. Duminică în 17/29 Septembrie. La 9 oare dimineața serviciu divin în biserica catedrală. Cântările liturgice le execută societatea de cântări din loc. 2. După finirea sfintei liturgii la 11 oare, adunarea generală se începe cu următoarea ordine de zi: a) Prezidențul deschide adunarea; b) Prezidențul comitetului arangior binevointății oaspeților; c) se aleg doi notari pentru sfintele adunări; d) se cetește raportul comitetului societății despre activitatea sa dela ultima adunare generală încoace; e) se alege o comisiune de 5 membri pentru examinarea raportului de sub d) și pentru eventuale propuneri speciale; f) se cetește raportul cassarului despre starea cassei și averea ei; g) se alege o comisiune de 5 membri pentru revisiunea socotelilor; h) se alege o comisiune spre a căștiga membri noi pentru societate; i) Disertațiune de dnul Vasile Goldiș despre „Pesimismul în poeziile lui M. Eminescu“. Cu aceasta ședința primă se încheie. 4. După amiază la 2 oare banchet la pomul verde; 5. Seara la 8 oare concert dat de societatea română de cântări și muzică din Caransebeș. Programul urmează separat. După concert teatru: „Ruga dela Chisetteu“, de Iosif Vulcan, jucat de membrii societății de cântări din Chi-

seteu. După aceste întrunire la mese cu cântări de coruri. III. Luni în 18/30 Septembrie. 6. Ședința adunării generale se deschide la 11 oare cu următoarea ordine de zi: a) autenticarea procesului verbal al ședinței prime; b) raportul comisiunii pentru căștigarea membrilor noi; c) raportul comisiunii asupra socotelilor societății; d) referada comisiunii asupra raportului comitetului și eventual asupra propunerilor speciale; e) defigerea locului adunării generale pe anul viitor; f) alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru autenticarea protocolului acestei ședințe; g) încheierea adunării generale. 7. Seara la oarele 7½ serenadă prezidențiului adunării generale. 8. La 9 oare petrecere cu joc în sala la pomul verde.

*

Hymen. Dl Petru Vaida, teolog absolut, și d-soara Cornelia E. Pop își vor serba cununia lor la 16 l. c. în biserica gr-cat. din Cizer.

*

O invențiune practică. Astăzi am asistat în localul redacțiunii noastre la un experiment interesant și foarte bine reușit cu o invențiune nouă, despre care ne-am convins, că va fi de cel mai mare folos pentru fiecare gospodărie. Dnii Wilhelm Kiss et Comp. din Budapesta au făcut această invențiune și experimental amintit cu dînsa. Invențiunea este o materie numită „prav de asigurare contra exploziunii petrolului“. Din acest prav au turnat o linguriță de cafea într-o lampă plină de petrol, apoi au aprins feștila deasupra și dedesupt, au aplicat-o în lampă și au pus cilindrul rece și ud în apă, precăd feștila ardea cu cea mai mare vehemență. Cu toate aceste nici petrolul din lampă, ajuns în nemijlocită atingere cu flacăra n'a explodat, nici cilindrul n'a crepat, ci flacăra din partea de desupt s'a stins numai decăt, ear' cilindrul câteva minute nici nu s'a încălzit. Este de observat, că petrolul prin mestecarea cu acest prav de siguranță nu perde nimic din puterea sa luminoasă, ci din contră arde cu flacăra mai frumoasă ca în stare curată. Din atestatele dela mai multe autorități și diare din monarhie prezentate de inventatori, am vădut, că acest prav scuteste de exploziune și spiritul aprins, ca și petrolul, fie rece, fie încălzit și astfel se poate întrebuința cu succes sigur în orice aparat în care se ard aceste fluidități, fără temere de nenorociri, care atât de des se întâmplă cu ele. Lampa aprinsă, în care s'a pus acest prav, din care o linguriță ajunge pentru o săptămână, răsturnată fiind se stinge la moment. Prelungă toate aceste pravul din cestiune este cât se poate de ieftin. Inventatorii au de gând să-l pună în vânzare și aici în Sibiu într-o negustorie, care se va aduce mai târziu la cunoștința publicului.

*

Proces de presă. În 24 l. c. va veni înaintea curții cu jurați procesul de presă întentat de publicistul Iosif Petran contra directorului de teatru Mauriciu Ditroi.

*

O dramă de Eminescu. Cetim în „Românul“: „Se scie, că Eminescu cu câteva luni înaintea morții sale, a terminat o dramă într'un act. După-cât ne aducem aminte, această piesă a fost înaintată comitetului teatral: întrebăm ce s'a făcut cu dînsa?“

*

Linia telefonică între Viena și Praga e un lucru împlinit. Această linie lungă de 250 chilometri, pleacă dela Praga spre Sud preste Sobieslau, Neuhaus și Neubistritz până la granița Boemiei și de aici merge oblu spre Viena.

*

Earăși un omor în Witechapel. Poliția din Londra a găsit earăși un cadavru de femeie spintecată. Capul și ambele brațe sunt aruncate departe de corp. Pântecul femeii e spintecat și stomacul scos afară. Poliția și medicii asigură, că acest omor e făptuit de „Jack spintecătorul“. Femea a fost în vîrstă de 30 ani.

*

O familie constatătoare din tipuri puternice se așează pe fusculel și mai înalt al scării, ea însă nu este completă și de comun este că dețoare în afară de ecuilbrul firesc. Aci tipurile îndeobște reprezintă o patimă, o putere, o dispoziție cutareva a spiritului sau a caracterului, dar' potențată în chip neasemănat, întocmai ca organul dezvoltat în detrimentul celorlalte organe, cu menirea de a înăbuși pe toate celelalte, în mijlocul tuturor durerilor provenite din pustiire.

Literatura filosofică și dramatică de comun tractează subiecte de felul acesta; deoarece-ce persoanele zidite după chipul acesta sunt cele mai potrivite pentru a sluji scriitorului întâmplări pîntrunătoare și înfiorătoare, lupte de sentimente mișcătoare, împărechieri interioare, și a căror punere în ivală este neîncungiurată de lipsă pentru piesele teatrale; de altă parte ele sunt chiar și cele mai potrivite pentru punerea dinaintea ochilor ai celor gânditori a mecanismului cugetării, a forței împregiurării, a puterilor cele ascunse ale interiorului nostru, pe acești dispușători ai vieții omenești, care ne îmboldesc înconșcui la fel de fel de lucrări. Cetiți dramaturgi elini, spanioli și francezi, cetiți pe Lord Byron, pe Victor Hugo, pe cei mai distinși romanțieri, cetiți romanurile cele mai bune, începînd cu Don Quijotte și sfîrșind cu Verther și Madame Bovary, și o să vă convingeți de adevărul vorbelor mele. (Va urma.)

istorie și în viața zilnică ne pun în uimire îndeosebi acele jertfiri de sine, care au fost aduse întru binele și interesul deobște; pilde mărețe de iubire de țeară și neam s'au petrecut în Roma pe vremea lui Hanibal, în Atena pe timpul lui Themistocle, în Francia la ani 1792 și în Germania la 1813; pilde sublime ale iubirii deobște sunt misionarii creștini și budhaști, care nu pregetează a se arunca drept pradă sîlbatecilor; pilde mărețe ale entusiasmului pămîntas, sînd descoperitorii, care nebagînd în seamă miclele interese ale vieții zilnice, în științe, în filosofie, în viață practică, au dat nascere atîtor instituțiuni salutare și opere bune și frumoase; pilde mărețe sunt toți aceia, care sub vîlul sincerității, dreptății, omeniei și al jertfirii de sine s'au pus în slujba virtuților mai înalte, ori prin supunerea de bună voe unei idei superioare a deobștei, au promovat civilizația, căreia stoicii și îndeosebi marele Marcus Aurelius i-a dat directiva. Este cu prisos se arăt, că trăsuri caracteristice contrare în ce chip își țin locul diametral în scara construită. Liniile însă sunt trase deja de mult, morala nobilă a filosofiei antice este stabilită cu o precisiune admirabilă, cu simplitatea unui sistem neasemănat; Cicero, cel cu drept cuvînt roman, cu mult bun simț a pus la ivală această morală în opul seu „Despre îndatoriri“. Este adevărat, că în epocele de mai apoi s'au adaus la morală în cestiune un mare contin-gent de îmbunătățire, dar' nu se poate tăgădui, că dealungul veacurilor s'au strîcorat și nes-

carii greșeli; în morală, întocmai ca în artă, anticitatea se ne fie povățuitor. Filosofi din vremurile de atunci dăceau: Stoicii își întocmesce mintea după pilda lui Iov; bărbații timpului modern au voit, ca Iov să și întocmească mintea și duhul după calapodul Stoicului.

II.

La această clasificare de valori morale-ciesci se potrivește pe deplin clasificăția valorii opurilor de artă. Ori-care op de artă exprimator de trăsuri caracteristice favorabile, altminterlea executat cu succes deopotrivă, este superior opului de artă ce pune la ivală trăsuri caracteristice păgubitoare. Deși două piese sînt deopotrivă de bine executate și cu același talent jucate, aceea care ne reprezintă pe eroul o să fie mai de mare valoare, decăt ceea-ce înfățișează pe un gură-cască și d-voastre în muzeul opurilor vitale de artă, ce este totodată și muzeul gîndurilor omenești, după noul nostru principiu o se întăniți nouă serii de ranguri stabilite.

Figurile obiceiuite ale literaturii realiste și ale comediei, vreau se dă: figurile mărginite de toate dîile, stupide, egoiste, fragile și comune, sînt de ranguri mai de jos. La adevăr grăind, ele sînt ca cele ce viețuie comună ne ofere, potrivite de a deștepta rîsul oamenilor. Nicăiri, ca în „Scènes de la bourgeoisie“, — de Monnier, nu veți afla o colecțiune mai completă de tipuri de felul acesta. Romanțierii își crează de comun în chipul acesta eroii de a doua mână: Sancho lui Don

Quijotte, pungașii vicleni din romanurile picaresques, teologii, nobili și servitorii lui Fiel-ding, lordii ce fac economie, preoții protestanți, anostiți ai lui Valter Scot, pleava poporului, cu ce stă îndesuită, „Comedie humaine“, de Balzac, și romanurile engleze moderne reprezintă persoane tot de felul acesta. — Scriitorii în cestiune stăruind a desemna pe om, după-cum în realitate este, au fost să-l zugrăvească și de rău, mestecat, de jos, prin vitregimea timpului gârbovit în caracter, și prin fatalitatea împregiurării degenerat și corupt. În ceea-ce privește comedia, cred a fi destul, dacă o să fac pomenirea lui Turcaret, Basile, Orgon, Arnolphe, Harpagon, Tartuffe, George Dandin, și a marcușilor, servitorilor, pedanților și a medicilor lui Molière; ceea-ce caracterizează comicul, este: desvîlirea slăbiciunilor omenești. Acei artiști de înțelea mână, care au fost împinși de felul lor de neam, sau de iubirea adevărului și înspire studiarea acestei spițe de oameni jelnici, de comun au sciut se arunce și vîl asupra zilniciei și sluteniei caracterelor puse de ei în lumină. Scriitorii le-au folosit în loc de accidentă și generalitate, sau pentru a crea și rotunđi tipurile distinse; această procedură este aproape comună la romanțierii și D-voastre o puteți și studia cu deamăruntul în „Don Quijotte“ de Cervantes, în „Eugenie Grandet“, de Balzac și în „Madame Bovary“, de Gustave Flaubert; sau după-cum adese-ori se întâmplă, scriitorii deșteaptă în cetitor antipatia împotriva acestor persoane, și trecîndu-le dinaintea vederii

din o aventură nenorocoasă în o alta și mai nenorocoasă, deșteaptă — împotriva-le risul osânditor, răsburător, în chipul acesta cine arată în mod satiric urmările triste ale slăbiciunilor și greșelile de care oamenii sînt cuprinși. Și în chipul acesta privitorul devenit vrășmas simte mulțumire vîdînd: osândirea nătîngiei și a egoismului, se face părtaș plăcerii ce simte și la privelisea bunătații și a puterii: stîrpirea răului este de o valoare ca triumfarea binelui. Aci zace ascunsă taina cea mare a scriitorului de comedii, ea este însă comună și romanțierilor și D-voastre puteți aduna mărimea ei numai în „Precieuses“, „Ecoles des femmes“, „Femmes Savantes“, și în atâtea alte piese ale lui Molière, ci și în „Tom Iones“ de Fieding, în „Martiu Chuzzlewitz“ de Dickens, și în „Vieille Fille“ de Balzac. Cu toate aceste privirea îndelungată a spiritelor bolnăvite și schilăvite lasă în om întipărirea plictisiei, scărbiu, ba adese, aceea a amărîciunii și a mîniei. — Ochiul supărat fiind mereu de sumedenia acestor tipuri, — în cele din urmă inima se obosese și se descoară de desvîrșire. Scenele lui Henri Monnier, romanurile efemeride, Stern, Swift, comediantii englezi din timpul restaurațiunii, lasă o impresiune respingătoare; admirarea și aprobarea cetitorului se amestecă cu un fel de greață: adunătura de jos a poporului este respingătoare, ba, și când o vedem chiar strivită, și preste voe, inima ne cere ființe de caracter mai firm și mai superior.

